

Dames en heren,

Dank voor de uitnodiging van het bestuur van Vogelwijk Energie(k) om hier vanavond een korte inleiding te mogen houden. Toen ik enige tijd geleden door Rutger van Hoogstraaten benaderd werd om als sprekerd op te treden, stelde ik de protestantse vraag waarom hij mij vroeg. Wat zou ik inhoudelijk kunnen toevoegen, als het gaat om duurzaamheid, CO2-neutraliteit of zonnepanelen. Maar dat maakte niet zoveel uit. Ze zochten iemand die iets wilde zeggen, een wijkbewoner met enige bekendheid. Die ook wat publiek kon trekken

Tja, dat zat mij natuurlijk niet helemaal lekker. Het moet toch ergens over gaan. En toen heb ik voorgesteld om het te hebben over de relatie overheid – burger, specifiek op het terrein van de energietransitie. Als voormalig voorzitter van onze wijkvereniging, als voormalig lid van de tweede kamer en vooral als voormalig voorzitter van de Parlementaire Ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag (de POK) heb ik veel gelezen en nagedacht over die verhouding overheid – burger. We hebben het maar moeilijk met elkaar. Het aantal mensen dat zich slachtoffer voelt van overheidsoptreden is niet te tellen, het vertrouwen in politiek en overheid is laag en kijk je naar de laatste verkiezingsuitslag dan zie je dat velen – ook in onze wijk – alleen nog vertrouwen in partijen die het radicaal anders gaan doen, althans: dát beloven.

Het is mijn taak vanavond om de boel een beetje op te juttten. Om wat energie op te wekken. Ook om wat kritisch te zijn op die overheid van ons. Maar ik heb wel een ambtelijke blusdeken meegenomen, in de persoon van onze stadsdeel-directeur, Daniel van Drunen. Straks zal hij na mij spreken en meer het overheids perspectief bedienen. Daar waar ik wat meer in het standpunt van de burger ga staan.

Laat ik beginnen met een positief verhaal. Een positief verhaal over overheids optreden. En dat is de verkeerslichteninstallatie op de kruising Segbroeklaan – Fahrenheistraat. Als één van de eerste acties in de herinrichting van het traject Segbroeklaan – Sportlaan is deze kruising een aantal jaar geleden voorzien van nieuwe verkeerslichten. Fantastisch.

Ik maak vooral fietsend gebruik van deze kruising, van of naar de Vogelwijk. En deze verkeerslichten kennen mij. Als ik in de verte aan kom fietsen, dan zie ik dat ik al gespot ben. De voorbereiding om mij over te laten, start meteen. Proactief. Snel krijgen de auto's geel en rood te zien. In bijna alle gevallen hoef ik niet op het knopje te drukken, maar stralen de fietslichten al groen licht uit als ik daadwerkelijk de kruising over wil steken. Op dagen dat ik wat traag ben, dan blijft het groene licht – speciaal voor mij, denk ik dan – net iets langer op groen staan. En als ik eens toch moet wachten – vaak maar kort – dan hoor ik mezelf teksten murmelen als: “goedemorgen stoplicht, alles goed vandaag? Asociaal dat die mevrouw of die meneer daar jou negeert. Dankjewel. Ik ga weer door. Tot vanmiddag!”. Ik ben best aardig tegen deze vorm van overheids optreden.

Want ik voel me gezien, ik voel me persoonlijk bejegend. Ik hoef als burger dit overheids optreden – dat toch ook bestaat uit het in balans brengen van verschillende stromingen en belangen – niet van buitenaf te coördineren. Er is oog voor mijn zwakke positie als fietser, ik delf niet het onderspit. De lichten staan aan mijn kant. Het gaat er eerlijk aan toe. En tegelijkertijd wordt er ook van mij iets verwacht: stoppen voor rood, even

geduld hebben, een aanstormende fietser voor laten gaan. Maar dit overheidsoptreden nodigt mij daartoe uit!

Als een kast met zekeringen en schakelingen dit bij mij tot stand brengt, waarom kan een stadsdeelkantoor of een stadhuis met mensen van vlees en bloed dat dan niet?

Toen ik in januari 2013 als kersverse voorzitter van de wijkvereniging geconfronteerd werd met de kraak en bezetting van de Sacramentskerk op de Sportlaan, toen begon ik een beetje te snappen op welke wijze onze overheid haar burgers bejegt. Afdelingen van de gemeente werkten volstrekt langs elkaar heen. Als bestuur van de wijkvereniging moesten wij de ene ambtenaar vertellen wat de andere met ons had afgesproken. De burgemeester en raadsleden interesseerden zich weinig voor hetgeen de naaste bewoners overkwam; belangrijker was wat zich afspeelde in de kolommen van AD Haagsche Courant of in de gemeenteraad. De landelijke overheid verschool zich achter de gemeentelijke overheid (“die is een openbare orde-kwestie”) en de gemeentelijke overheid verschool zich achter de landelijke overheid (“wij gaan niet over verblijfsvergunningen”). De bezetting van de kerk was een snelkookles in beïnvloeden en beïnvloed worden. En wij waren snelle leerlingen.

In een latere fase in mijn loopbaan, als lid van de tweede kamer, in het bijzonder in mijn rol als voorzitter van de Kinderopvangtoeslag-commissie, zag ik helemaal hoe de verhouding overheid – burger totaal mis kan lopen. Over die kwestie is al heel veel geschreven en het voert te ver om daar vanavond heel erg over uit te wijden. Maar ik wil een paar centrale thema’s noemen.

In de eerste plaats de gangbare management-filosofie binnen de overheid, het New Public Management. Een onverwoestbaar overblijfsel uit de periode Thatcher/Reagan. De overheid als bedrijf, de burger als klant, als calculerende klant, als frauderende klant. Wantrouwen en juridificering.

Een ander element: digitalisering en schaalvergroting. Een zegen als je je belastingformulier moet invullen, een vloek als je gegevens verkeerd staan geregistreerd, als je digitaal niet zo vaardig bent, als je ruzie hebt met het systeem.

De overheid steeds meer op afstand van de burger, achter een digitaal loket waar jouw bijzondere situatie niet gekend wordt. Het beeld van een mondige burger die voor zijn of haar rechten opkomt, die wereldwijd is, ook op het internet. Terwijl de praktijk voor heel veel Nederlanders een andere is.

En een overheid en politiek die zich steeds meer laat sturen door een bericht in de krant, een bericht op Twitter of een enkele kamer- of raadvraag. De gestileerde werkelijkheid telkens in afgeleide vorm van de gruwelijke werkelijkheid.

Zoals ik al zei: ik ben hier vanavond om de zaken wat op scherp te zetten. Vertel mij niet dat de meeste overheidsdienaren – gemeentelijk en landelijk – een zeer groot arbeidsethos hebben, maar ontken ook niet dat er tussen overheid en onderdanen forse problemen bestaan.

Hoe zit dat op het vlak van energie-transitie?

Ik heb eens wat zitten bladeren op de gemeentelijke website en daar stuitte ik op het Haags Klimaatakkoord. Van april dit jaar. 40 pagina's aan deals tussen de Gemeente Den Haag en 114 andere partijen uit de Haagse samenleving. Van de ambassade van Chili tot en met 'Moeders informeren moeders' en van 'Achea Real Estate' tot en met 'Vogelwijk energie(k)'. Ons eigen vehikel doet mee met één deal: het bewonersplatform mobiliteitstransitie, gericht op het verhogen van het aantal coöperatieve deelauto's. Deelauto's in de Vogelwijk: sterkte!

Het klimaatakkoord omschrijft zichzelf als 'het begin van een beweging' en zo moeten we het ook maar zien. Het zijn vooral veel organisaties en in veel mindere mate bewoners die partij zijn in dit akkoord. Sommige initiatieven zijn groots (bijvoorbeeld het van het gas halen van 50.000 corporatiewoningen) en anderen zijn huiselijk bescheiden. Wel de nodige buurtinitiatieven, waar vermoedelijk burgers achter schuil gaan. Maar geen individuele burgers die zich verbinden, terwijl daar toch de beweging vandaag zou moeten komen.

Op de website van de gemeente struikel je over de subsidies die voor van alles en nog wat te scoren zijn. Voor groene daken, voor isolatie van je kruipruimte, voor een warmtepomp, voor van alles. Net zoals je subsidie krijgt als je een elektrische auto aanschaft. Maar nu het monster van de wegenbelasting in de verte ligt te loeren, is de animo voor zo'n elektrisch karretje ineens een stuk minder groot. Hoe zal dat op termijn gaan, als die gemeentelijke subsidies ooit een sneuvelen? Als we in de Vogelwijk, in de stad, allemaal gaan stemmen op klimaatontkende partijen als PVV en FvD en die subsidies als eersten zullen sneuvelen?

Mij valt op dat als het gaat om de energietransitie, het vooral de overheid is die aan het touw staat te trekken. Trekken om de burger in beweging te krijgen. Clubs als Vogelwijk Energie(k) doen hun best om daar tussenin goede initiatieven te ontwikkelen, vooral door informatie beschikbaar te stellen. Maar de burger moet verleid worden, moet gelokt worden, moet passen in een subsidievorm, een project, van de gemeente. Onlangs hebben ook wij ons aangemeld voor het vergroenen van een stuk dak en – God zij dank – was er net weer een nieuwe subsidiekavel met tich vierkante meter dak vrij gekomen. Want anders hadden we het misschien wel niet gedaan

Het past een beetje in mijn beeld van een overheid die in de loop der jaren allerlei taken en verwachtingen op z'n schouders heeft genomen, alle lasten en ongemakken weg wil nemen voor gewone mensen. We verwachten inmiddels zoveel van de overheid en de overheid heeft zich zó ontwikkeld tot de maatschappelijke alleskunner, dat we bijna niet meer op eigen kracht van onze plaats komen. Wie durft er nog zonnepanelen op z'n huis te leggen, de muren te isoleren of elektrisch te gaan rijden zonder verleidings-subsidie van de overheid? Verdien je het dan nog wel terug? Doordat we zoveel verwachten van de overheid en deze ook zelf zo'n grote broek aantrekt is de kans op falen en teleurstelling zeer groot. Dat is toch ook een les van Groningen, van de Toeslagen, van de watersnood in Limburg?

En een andere vraag: hoe intrinsiek gemotiveerd is die verduurzaming eigenlijk? Hebben we nog een beeld bij de planeet die we achterlaten voor volgende generaties, of hulpbronnen die beschikbaar blijven voor de not-have's op deze planeet. Wordt die verwachting aan ons burgers terug-gesteld door die overheid of door een intermediair als Vogelwijk energie(k)?

Of gaat het alleen maar om het verleiden door richting subsidiepot te wijzen? De vraag mag gerust gesteld worden in één van de meest kapitaalkrachtige wijken van onze mooie gemeente.

In onze mooie wijk woont Mark Bovens, bij velen bekend als professor doctor meester M.A.P. Bovens, lid van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. In november 2023 leverde een commissie onder zijn voorzitterschap het rapport 'Grip' op. Of voluit: 'Grip. Het maatschappelijk belang van persoonlijke controle'. In de begeleidende brief aan het kabinet schrijft de voorzitter van de WRR: 'Veel burgers hebben te maken met grote onzekerheden en een beperkte controle over hun bestaan. In dit rapport laten we zien dat de combinatie van onzekerheid en gebrek aan grip kan leiden tot een slechtere gezondheid, een bron is van maatschappelijk onbehagen en samen kan hangen met beelden en overtuigingen die op gespannen voet staan met de democratische rechtsstaat. De kernboodschap van dit rapport is daarom dat de overheid bij het maken en uitvoeren van beleid meer moet inzetten op het vergroten van de grip van burgers. De WRR nodigt met dit rapport beleidsmakers uit om vanuit grip naar beleid te kijken: hoe kunnen we burgers meer persoonlijke controle geven, zodat zij hun levensdoelen dichterbij kunnen brengen?'

Nu gaat dat Grip-rapport over mensen die niet aan een huis kunnen komen, wiens gezondheid te wensen overlaat of die plotseling geconfronteerd worden met een windmolenpark naast hun huis. Ik denk dat de situatie in de Vogelwijk niet zo spannend is. Maar toch, zou meer verantwoordelijkheid, meer uitdaging, meer grip ook niet op het terrein van de energietransitie en verduurzaming een positieve vibe kunnen geven? Mag ik eens met u terug gaan naar de start van Vogelwijk energie(k), 15 jaar geleden.

Op 19 mei 2010 werd aan de zuidkant van de haven van Scheveningen een oude en vrijwel afgeschreven windturbine van energiebedrijf Eneco op feestelijke wijze opnieuw in gebruik genomen. Dit was een initiatief van Vogelwijk Energie(k), in mijn woorden: destijds een gezelschap overmoedige Vogelwijk-mannen die wel zin hadden in een goede actie. De molen kreeg de naam Duinvogel, een vondst van Nina Rademakers, leerling van de Heldringschool aan het IJsvogelplein.

Het tweede leven van de windmolen was niet alleen te danken aan Vogelwijk Energie(k), Eneco en de gemeente Den Haag, maar ook aan 110 Vogelwijkbewoners die elk 500 euro betaalden om de molen van nieuwe rotorbladen te voorzien en weer in gebruik te stellen. In ruil daarvoor krijgen deze obligatiehouders vijf jaar lang 100 euro korting op hun energierekening.

In 2011 leverde de Duinvogel 1.425.000 kWh aan energie, goed voor destijds 407 huishoudens. De beschikbaarheid was erg goed, ruim boven de 98%. Daarmee was het de best beschikbare molen van Eneco. Verondersteld werd dat dat kwam omdat enthousiaste schoolkinderen uit de wijk altijd goed opletten of "hun" molen wel draaide en naar Eneco belden als hij stil stond.

En nog een ander voorbeeld, verder terug in de tijd: het ontstaan van onze wijkvereniging.

Toen in mei 1945 de Duitse bezetting ten einde kwam, wilden de meeste geëvacueerde Vogelwijkbewoners zo snel mogelijk terug naar hun eigen huis. De wijk was echter nauwelijks toegankelijk en woonbaar: muren en houtwerk waren gesloopt, keukens ontmanteld, een paardenstal in de woonkamer, straten die zandpaden waren geworden en geen straatverlichting.

Het was van essentieel belang huis en wijk zo snel mogelijk met alle beschikbare energie op te knappen. Een groepje pioniers had een plan ontworpen om per blok of per laan met buurtgenoten de bewaking van de huizen tegen plunderingen te organiseren. Voorts zouden met gemeentelijke diensten besprekingen worden gevoerd over het weer leefbaar maken van de wijk. Een wijkvereniging zou daarbij kunnen helpen. Op 30 juni 1945 werd in café De Gouden Regen in de Goudenregenstraat tijdens een bijeenkomst van slechts tien personen Wijkvereniging De Vogelwijk opgericht. Die vereniging richtte zich in de beginjaren vooral op fysieke herbouw van woningen en van de wijk, pas later kwamen andere activiteiten in beeld.

Het zijn voor mij voorbeelden van eigen initiatief, proactief aan de slag, proberen grip te krijgen. Maar ook: voor de muziek uitlopen, niet afwachten, ambitie. Niet de subsidiepotten leeg slobberen, maar uit eigen kracht beelden ontwikkelen voor de wijk. Mag ik daarbij een kleine suggestie doen: in vroeger tijden had onze wijkvereniging een enorm Eigen Vermogen van enkele tonnen. Ongekend hoog. Dat geld werd altijd in kas gehouden om eventuele procedures tegen de overheid kunnen voeren, rond de Sacramentskerk, de inrichting van de Sportlaan, het Westduinpark. Inmiddels is een groot deel van dat kapitaal op gegaan aan feesten en partijen. Maar laten we daar snel mee stoppen. Laten we dat soort potten gebruiken om op eigen kracht klimaat-stappen te zetten. Bijvoorbeeld door op eigen kracht het Vogelwijk investeringsfonds op te richten. Door weer een energie-coöperatie op te richten. Wat zijn de mogelijkheden van geothermie? Hoe kunnen we meer energie steken in de intrinsieke kant van het verhaal. Het is de ambitie van Vogelwijk energie(k) dat de Vogelwijk in 2040 CO2-neutraal is. Maar dan heb je echt grotere stappen nodig.

En daarbij mogen we onze overheid verrassen, voortduwen. Initiatieven ontwikkelen die schuren, die nergens inpassen, die vooruitgang bieden. Als dat van een wijk verwacht mag worden, dan van de Vogelwijk. Daarbij moeten we onze overheid verleiden om zich te gedragen als die verkeerslichten bij de Fahrenheitstraat. Op ons wachtend, ons faciliterend, proactief, met oog voor de zwakkere deelnemer, begripvol als we eens een keer wat langzamer gaan. Ons welkom hetend in onze klimaatambities.

Dikke kans dat wij dan als burgers ook wat vriendelijker worden.

Dank u wel.